

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

14648

14649

14650

14651

14652

14653

1. Ար Բաճի խոսք Յովսէփ Եֆենդեանց
վերայ Քիփիս 1872
2. Ասարեցի Ա. Սահակ Պարբու կամ Հայրապետ
ՄԵՈՂ Կ. Պոլիս 1869
3. Հերբուճն պրահնդի վայրագանութեանց
Մաթթեազ Կորնուկիս 1861
4. Աբել Արիթարեանց : Հայոց սպի բազարական
վեճակը : Մոսկուա 1862
5. Անթ. Անիթրեթիկեանց : Արի համարտոս հայապ XIX դարի
հայ եղբարականորդան վրայ : Քիփիս 1874
6. Ասաթիւյանց Ատ. : Հայ իր դաստարականութեան
տղայոց : Ափիսիս 1859

347.6

15-69

104

221.319

y o - y u z

- 1) Sp. f. u. r. h. d. u. m. z. j. o. d. u. l. h. d. h. z. g. t. g. h. o. y - 1
- 2) K. u. h. e. y. z. y. u. p. p. t. e. z. u. p. p. z. u. g. h. e
- 3) z. p. u. p. p. u. g. h. e. z. u. p. p. u. f. u. d. n. e. z.
- 4) h. e. y. o. g. u. n. g. h. e. z. u. g. u. n. g. h. e. z. u. z. e. z.
- 5) h. e. y. t. e. u. n. g. h. e. z. u. g. u. n. g. h. e.
- 6) h. e. y. t. e. z. u. p. p. z. u. g. h. e. z. u. p. p. z. u. g. h. e.

U. p. t. e. n. j. u. i. e. y

~~U. e. u. h. e. y. z. u. p. p. t. e. z. u. p. p. z. u. g. h. e~~
~~z. u. p. p. z. u. g. h. e. z. u. p. p. z. u. g. h. e.~~

~~U. e. u. h. e. y. z. u. p. p. t. e. z. u. p. p. z. u. g. h. e. z. u. p. p. z. u. g. h. e. z. u. p. p. z. u. g. h. e. z. u. p. p. z. u. g. h. e.~~

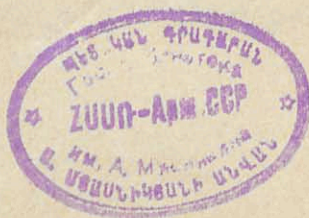
2007

4. g. u. h. e

1869

2010

28071-57 ч. 2;

10597-57

B 2001

[Faint, illegible handwriting on a vertical strip of paper on the right side of the card.]

347.6
15-67

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍԻ ՅՈՎՍԷՓ ԷՖԷՆԴԵԱՆՑԻ ՎԵՐԱՅ.

Յովսէփ Յովհաննէսեան Էֆէնդեանցը, ինչպէս երևում է նորա ծառայութեան ցուցակից, ծնաւ Ռուսաստան Աշտարխան քաղաքումը փետրվար ամսումը 1806 ամի և մեռաւ 'ի 24 Օգոստոսի 1862 ամի—ուրեմն ապրեց 56 տարի, վեց ամիս և քսանի մի օր:

Նորա ծնողքը, չունենալով կարողութիւն, բացի մի հասարակ կենալու տանից, ոչ թէ չըկարացին տալ նրան մանկութենից մի արժանաւոր ուսում, այլ և դժուարանում էին ապրուստի կողմանէ: Կամենալով գոնեա զբաղէտ շինել իրանց որդուն, տուեցին նորան Աշտարխանու Աղաբաբեան ուսումնարանը, ուր, ինչպէս երևում է կտակից, սկսեց նա իրայ ուսումը, որի պատճառաւ մահուան ժամանակը ընծայեց հազար ուրբի զբաղարանի համար առաւելուպէս հայոց գրեանք գնելու:

Յովսէփ Էֆէնդեանցը, զուրկ լինելով իրա մանկութեան ժամանակը մինչև անգամ առաջի պիտոյքներից, նոյն խի օրերից սկսում է սովորել համբերութեամբ տանել բոլոր պակասութիւնները իրաց կենաց մէջը. Այսպիսի նորա պակասաւոր զբուրթիւնը տեսնելէ բաւականին ժամանակ և միայն 18 ամաց հասակին ստանում է մի փոքրիկ միջոց թէ և էլի շատ սղմած ապրելու: Այս միջոցը ավելում է նրան ծառայութեամբ, մանելով, իբր պղատ ծառայող (вольвоопредѣляющійся), Աշտարխանու Գուբերնսկի Պրավլինիում կանցէլարիատի կոչմամբ յԾ-ն Օգոստոսի 1824 ամի:

Տեսնելով, որ այնտեղ չի կարող ունենալ մի ասպարեզ ծառայութեան մէջ—մանաւանդ որ պաշտօնակատարներու թիւը բաւականին սահմանափակված էր, նա որոշում է թողնել Աշտարխանումը ծառայութիւնը և գալ Վրաստուն:

Այստեղ թիֆլիզ քաղաքումը քանի մի ներուրթիւններից յետոյ, որ մարդս կարող էր ունենալ օտարութեան մէջ և չը քաւորութեան պատճառաւ, սա օգնականութեամբ մի քանի բարի մարդկանց մտնում է նորիցս ծառայութիւն իսպոյնիտէնի էկսպէդիցիայումը բարձրադոյն Կառավարութեան Վրաստանու (исполнительная Экспе-

длѣнія Верховнаго Грузинскаго Правительства, որ այժմն անու-
ւանումէ թիֆլիզը Գուբերնիի Պրավլէնիա) կանցէլարիատի կոչմամբ
ի 14 Ն Յունիսի 1827 ամի:

Որովհետև այն ժամանակներումը այլ տեղերից եկած մարդ-
կանցը ծառայութեան համար այստեղ, համաձայն հրամանի ՆՈՐԻՆ ԿԱՅ-
ՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ 'ի 19 Գեկտեմբերի 1803 ամի, շնորհվու-
մէր առանձին արտօնութիւններ և որովհետև իրայ ջերմեռանդ ծա-
ռայութեամբ դարձրել էր իրայ գլխաւորի ուշադրութիւնը, վասնո-
րոյ նա արժանացաւ ստանալ առաջի աստիճանը Կոլլէժիսի Բէգիս-
տրատորութիւնը 'ի 14 Յունիսի 1827 ամի:

Իմանալով, որ սա լաւ պարագոյններից մինն է իրայ պաշտօնի
մէջ, Վրաստանու Քաղաքական Գուբերնատորի պաշտօնակատարը
վերափոխումէ նրան այս ծառայութիւնից Թագաւորական Էկսպէդի-
ցիաումը (Казенную Экспедицію, որ այժմն Թագաւորական Պալատ
է անուանում — Казенная Палата) յ2-ն Հոկտեմբերի 1828 ամի,
բայց թէ ինչպիսի պաշտօն է ստանում այստեղ, այս չէ երևում
իրայ ծառայութեան ցւեցակիցը:

Յովսէփ Էֆէնդեանցը, չունենալով աչքի առաջ մի արժանա-
ւոր պաշտօն և գիտենալով որ նորա ստացած փոքրիկ ուժիկը չէ
կարող բաւականանալ նրան, որովհետև աստիճան ստանալուց յետոյ
կամուձեր աւելի պատշաճաւոր պահել իրան, խնդրումէ և կարգվու-
մէ Թարգմանիչ նոյն Էկսպէդիցիայի առանձին յանձնարարութեանց
համար նշանակած պաշտօնակատարի մօտ և սպա մնումէ նորա
մօտ և փոխումէ իրայ ծառայութեան տեղը Ելիսավէտուպօլու երկա-
թի մադանի Կանտորը 'ի 23 Մայիսի 1829 ամի, համարվելով
նոյն Էկսպէդիցիայի ծառայութեան մէջ:

Չորդիմանալով Ելիսավէտուպօլու եղանակին, որնոր, ինչպէս յայտնի
է, առողջարար չէ իրայ թանձր օդովը—մանաւանդ Ռուսաստանուց եկած
մարդկանց համար, սա թողնումէ և դուրս է գալի ծառայութիւնից, մնա-
լով մինչ ութ ամիս պարապ: Աստուած յաջողումէ նրան շուտով գտնել
մի այլ և աւելի բարձր տեղ, նշանակվումէ առաջվայ Արդրումու գաւառա-
կան ժամանակաւոր Կառավարութիւնումը առանձին յանձնարարու-
թեանց պաշտօնակատար (въ бывшее Арзрумское Областное вре-

менное Управление чиновникомъ особыхъ порученій) և մտում, Արզրումումը մինչև Ռուսաց զորքի այն տեղեց զուրս գալը այն է մինչև ցՏ-ն Յունիսի 1830 ամի: Սա, երբ կարգվումէ Ախալքխու գաւառական կառավարութիւնը, հաստատվումէ նոյն պաշտօնի մէջ 'ի 23 Յունիսի 1831 ամի և արժանանումէ երկրորդ աստիճանին, այն է զուբերնակի սէկրէտարութեանը, յ 31 Գեկտեմբերի 1832 ամի: Այս տեղ աւելի չէ յաջողում սորան ծառայութիւնը և, ունենալով մի քանի անբաւականութիւն իրայ զլիաւորի հետ, զուրս է գալի պաշտօնից 'ի 17 Փետրվարի 1833 ամի:

Կարօտ լինելով չքաւորութեան պատճառաւ ապրուստի միջոցներին, նա նորիցս մտնումէ ծառայութիւն և նշանակվումէ Թարգմանիչ Հայոց լեզուի Ախալքալաքու գաւառական կառավարութեանումը 'ի 22 Մարտի 1833 ամի: Այս տեղաց ևս մի քանի ժամանակից յետոյ դուրս է գալի իրայ պաշտօնից և մտնումէ էլի նորիցս ծառայութիւն և ստանումէ Ախալքխու Պօլիցխայի Չասանի Պրիստավութիւնը:

Որովհետև այս պաշտօնը ևս ոչ թէ չէ խօստանում նրան մի նիւթական միջոց ապագայում, այլ և անտանելի է լինում իրա բնութեանը, վասն որոյ մի քանի ժամանակից յետոյ թողնում է այս պաշտօնը և մտնումէ Կովկասեան զօրաց Պօլէվօճի պրովինստակի Կամիսիայումը կամիսիօնէրութեան պաշտօնաւ 'ի 28 Յունիսի 1835 ամի և ապա նշանակվումէ տեսուչ Ղուբու հացի պահարանի 'ի 23 Սեպտեմբերի 1835 ամի:

Այս վերջի պաշտօնը նոյնպէս չէ բարելաւացնում այնքան նորա կեանքը, որովհետև հաւատարիմ լինելով ծառայութեանը, նա մի առանձին վատտակ չէ ստանում նորանից. նա շարունակումէ միայն, ինչպէս ասումեն, հուպ տալ իրայ ծախսերին և այնպէս մի քանի շահի հետ գցել իրայ սև օրերի համար: Երկու տարից յետոյ համաձայն 323 յօդ. IX հատորի զինուորական օրինացը սա պարաւարված թողնումէ այս պաշտօնը և արձակվումէ պաշարանի տեսչութիւնից 'ի 19 Օգոստոսի 1837 ամի. Այս ծառայութեան մէջ նա առաջարկվումէ և յէնատի ուկագովը 'ի 13-էն Յունվարի

1839 ամի համարաւ 5311 արժանանումէ կոլլեժսկի սէկրէտարութեան աստիճանի:

Ապահով լինելով փոքր 'ի շատէ նիւթական միջոցով իրայ ծախսերը կարճացնելով ամէն տարի, նա 'ի 28 Յունվարի 1839 ամի ամուսնանումէ օրիորդ ազնուական Նունիա Ղօրղանեանցի հետ և ապրումէ մինչև մահը խաղաղ կենօք:

Առաւարութիւնը, բաւական լինելով նորանկից, շատ ժամանակ չըթողեց նորան առանց տեղի և կարգէց յՁ-ն Մարտի 1839 ամի դիտանցիօնի կօմիտիօնէր Էօթներըող դիտանցիայի, բայց սա, իրայ մասնաւոր գործ ունենալով, չըկարաց աւելի մնալ և արձակվեցաւ համաձայն խնդրանօք 'ի 20 Ապրիլի 1842 ամի:

Գիտենալով, որ Ինդէնդանտատվայի ծառայութեամբ նա կարողէ մի քանի քայլ առաջ գնալ կեանքը ապահովացնելու համար, որովհետև այստեղացի պաշտօնները կապ ունին հացի վաճառականութեան հետ, ուստի ուրեմն ժամանակով հացի տէր կարողէ դառնալ — մանաւանդ որ առաջ էլ ծառայած է լինում այնտեղ, սա իրայ գործը աւարտելուց յետոյ նորիցս մանումէ Ինդէնդանտատվում և նշանակվումէ պրօվիանտսկի կամիստումբ կամիսիօնէր 'ի 12 Մարտի 1843 ամի և ապա կարգվումէ Օտրիասնի կօմիսիօնէր Հիւսիսային Գաղտանու զօրաց:

Այս ժամանակից սկսումէ նա պարապիլ մասնաւոր կապալներով (փողրաթներով) փոքրիկ մասներ վերառնելով զօրաց համար հաց վերառնող ընկերութիւնների հետ, որ և միշտ յաջողումէր նորան, որովհետև նա ունէր այս բանի մէջ բաւականին փորձ և ընդունվածէր իբր հաւատարիմ և գործունեայ մարդ: Այսպիսի գործերը, որից ապագայումը իրայ հացն էր սպասում նա, այնքան զբաղեցրին նորան, որ հարկադրվածէր մի քանի ժամանակ ձգել իրայ պաշտօնը, որ թողեց 'ի 12-ն Ապրիլի 1844 ամի և 'ի վերջոյ բորբովին դուրս էկաւ ծառայութիւնից յ31-ն Մայիսի 1846 ամի:

Այս գործերը ևս աւարտեց նա յաջողութեամբ և իրայ առաջվայ մի քանի յետ զցած փողերուն աւելացուց նոր աշխատած գումարը և զրեց այսպէս հիմն իրայ ապագայ բարեխառութեանը: Այսպիսի նորա կարողութիւնը թէ և չէր նշանաւոր, բայց այնու

ամենայնիւ սկսումէ, ինչպէս և յառաջ, որքան կարացել է, օգնել ծնողաց և իրայ եղբոր կարասպետին, տալով մինչև անգամ իրայ հօր պարտքերը և հաստատելով վերջապէս նորանից մնացած փոքր տունը իրայ հողով իրայ եղբոր փրայ: Չընայելով աշխատութեանը, որով կարողէր աւելի լաւ ապրել, քանց թէ ինքը ապրումէր, նա շարունակումէր իրայ առաջվայ կեանքը թէ և փոքր ինչ լաւ, քանց թէ առաջ, զրկելով շատ անգամ թէ սրտի ուզած կերակրներէցը և թէ միւս պիտոյ քներէցը:

Նորա թոյլ մարդկային բնութիւնը և իցէ փոքր ինչ աշխարհի փառքը չըթողեց նորան մնալ այսպէս և վասն որոյ նորիցս մտաւ ծառայութիւն, նշանակելով Պոլեմոյի պրովինտոսկի Կամիսխատուք առաջ, այն է յՅ-ն Մայիսի 1847 ամի, կամիսիօնէրական պաշտօնումը առանց ուժի և ապա ՚ի 15-ն Հոկտեմբերի 1848 ամի իբր շտատնի կոմիսիօնէր ուժ կով զանազան յանձնարարութեանց համար: Այս տարին այսինքն ՚ի 4-ն Դեկտեմբերի նոյն ամի սա ստանումէ արդէն չորրորդ աստիճան այն է Տիտուլիարնի Սովէանիկութիւնը, և ապա արժանանումէ մի կողմանէ Կայսերական բարեհաճութեան իրայ լաւ ծառայութեան համար ՚ի 22-ն Յունիսի 1852 ամի, միւս կողմանէ տարեկան 81 ո. 81 կ. իրայ հինգ տարվայ անկեղտ և մաքուր ծառայութեան համար վրաստանումը յԾ-ն Ապրելի 1853 ամի, երրորդ կողմանէ Կայսերական պարգևի, ստանալով ՚ի 21-ն Ապրելի 1854 ամի իրայ կէս տարվայ ուժիկը 163 ո. 69 կգ. և ՚ի 22-ն Օգոստոսի նոյն ամի նշան քսան տարվայ աննախատելի և մաքուր ծառայութեան համար: Այս 1854 տարեց սկսումէ առաւել բարեխաւանալ նորայ զրութիւնը թէ ծառայութեան մէջ, ուր ստացաւ հինգերորդ աստիճան Կոլլեժակի Աւէսսորութիւնը և քսան և հինգ տարվայ նշան սրբոյն վարդիմիրայ և ապա նադվորնի սովէանիկութիւնը և նշան սրբոյ Ստանիսլաւայի վզ վերայ, և թէ մասնաւոր կեանքի մէջ, ընդարձակելով իրայ զործունէութիւնը թէ հացի կապարաւութեանց մէջ ընկերութեամբ ուրիշների հետ և թէ բարեկամութեամբ աւելի բարձր աստիճանի մարդկանց հետ:

Ապահովելով իրայ զրութիւնը աւելի հաստատ, նա մի քանի

տարից յետոյ ընծայումէ իրայ կիտջը իրոյ առաջը վաստակի պտուղը, այն է երկ' յարկեայ քարեայ տունը թիֆլիզումը Սօրթակի թաղումը իրայ հողով, որ ընդ ամէնը կարծէր այն ժամանակ մինչև աստը հազար ուրբի, հաստատելով թուղթը դադատանական կարգաւ նորա անունով: Գողով հանդիստ իրայ խաղաղաբար բնութեամբը, նա իրայ ընտանեաց մէջ վայելումէ սէր և քաղցրութիւն առանց մի շփոթի մինչև վերջեօրերը: Սովոր լինելով մանկութենից համեստ ապրելուն, սա շարունակումէ կեանքը խոհեմ կերպով, չըթոյլ տալով ոչ իրայ զվեխն և ոչ ընտանեացը շուայլ ապրելու և երբ նորա բարեկամները հանաք անելով ասումէին նրան յբաւական է այդքան կուչ ու հուպ գալը ⁶, նա պատասխանումէր—ինչ է դուրս գալի հարուստ ապրելուց և եթէ առողջութիւնը և տան հեռաւորութիւնը փողոցից և ծառայութիւնից ներքին նորան, նա պատրաստ էր ևս ծախել իրայ սարքած Ֆայետօնը, որովհետև ակոքաւորի պահելը մէկ բան չէ, իսկ փորը ներքէն է և ոչ թէ վերեւը, ասումէր նա, աւելացնելով, որ աւելորդը էլ լաւ է դործ գնել բարի բանի համար, քանց թէ մխտել ունայնաբար:

Ողորմած լինելով չըքաւորներին, նա ձեռից եկածը երբէք չէր խնայում նրանց համար և պատրաստի էր միշտ օգնութիւն անել, տալով շատ անգամ մինչև թագաւորական և քաղաքական հարկերը, որովհետև շատերը դառն արտասուքով լաց էին լինում, երբ նրանց տակի զգեալ շորեղներ և ամէնօրեայ կերակուր եփելու պըղնձները դուրս էին բերում տանիցը ծախելու: Խմանալով, որ թիֆլիզ քաղաքին մօտ Յխէթայ անուանեալ վրաց գիւղումը կան բաւականին հայք և չունին եկեղեցի, նա ուրախութեամբ օգնութիւն է անում և յանձնառնում շինել ըստ մեծի մասին իրայ փողով մի փոքրիկ, բայց նրանց բաւական, քարաշէն եկեղեցի մինչև գմբէթը և այս Աստուածահաճոյ և դովիլի գործը կատարումէ իրայ ձեռօք և իրայ կենդանութեան ժամանակը: Կան և մի քանի առաքինական գործեր, որի մէջ գլխաւորապէս 'ի հարկէ նորա այսօրվայ կտակն է, բայց այսքանը ևս—մանաւանդ կտակաւ աւանդածը—կարծենք բաւական են մեր առարկայի համար—առաւելապէս որ չունինք մենք աւելի մասնաւոր տեղեկութիւններ նորա կեանքի մասին: Ափսոսումենք որ նորա կեն-

գանութեան ժամանակը հանած պատկեր ևս չունէինք, որ տպելէինք որի պատճառաւ աւելի ճշտութեան համար տպեցինք այն պատկերը, որ մեռած ժամանակը նորայ Նունեայ ամուսինը հանելէր տվի Ֆօտօգրաֆիայով :

Այսքան ասելուց և յիշելուց յետոյ մտում է մեզ և ամէն կարգացողին ողորմի տալ նորան և նորա ծնողացը, որ այնպիսի բարեմիտ և ազգասիրական հոգւով լի որդի թողեցին մեզ — ասում ենք ազգասիրական հոգւով, որովհետեւ նա, գիտենալով որ ժառանգ չունէ և ոչ թէ այնքան ժամանակեայ ամուսնութէնից յետոյ սպասելու է, երբէք չունենալով ոչ մի որդի — մանաւանդ որ ինքնէլ փոքր ինչ չափահասէր, կարողէր միւսներու նման շքեղ, զարգարած և զանազան կերակրեաց ճաշակներով ապրել, բայց ոչ, նա աւելի լաւ համարեց իրայ գլուխը գրկել ամէն վայելչութէնից և Հայ դաւակներուն զարգացնել ազգիս համար, քանց թէ յունայն և շուայլ կերպով վասնել իրայ կարողութիւնը: Այ՛ն զարգացնել կամեցաւ նա և ահա՛ այսօր ողորմութեամբ Աստուծոյ նորա գումարի տոկօսիքով մինչև ցայսօր, այն է եօթը տարվայ միջոցումը, երբ նորա մայրգումարները ժողովեցան, արդէն վեց որդեգիր աւարտեւին իրանց ուսումը Ներսիսեան Ազգային — Հագեոր դպրոցումը, երկուսը արձակվելին հիւանդութեան պատճառաւ, իսկ մին որդեգիրը աւարտողներէց և առանձին երկու երթեակ աշակերտներ, համաձայն 16 և 19 յոդ. կտակի, կատարելագործվելին վերին ուսումնարաններումը թէ ուսման և թէ արհեստի մէջը զխանական կերպիւ: Նրանցից այն է Յարութիւն Աբէլեանցը անցեալ տարի Յիւրիտումը արժանացել է ևս դօկտօրութեան կոչման քիմիայի գիտութէնից հարցաքննութիւն տալով և հրատարակաւ սրաշտպաններով իրայ սպած գեսէրտացիան դերմանական լեզուաւ “ueber den Bichloraether”, բացի սորա տան և հինգ չքաւոր հայ օրիորդներ մարդու են գնացել հայ ազգի մարդկանց և երեք հազար հինգ հարիւր ութը տվվելին այստեղացի հայոց թէ տղայոց և թէ օրիորդաց ծխական ուսումնարաններուն չքաւոր ուսանողներէ պիտոյքների համար, որովհետեւ երկու հազար ութը իրեղնները արդէն բաժանած են և հազար հինգ հարիւր ութը ուղարկած են նոյն Ներսիսեան ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը հարկաւոր

պիտոյքները հոգալու նոյն ուսումնարաններու չքաւորներու համար:

Յանկալի կը լինել, որ ուրիշներն էլ հետեւային հանգուցելոյ օրինակին—մանաւանդ բարձրագոյն ուսումնարաններ լաւագոյն ուսումնաւարտ աշակերտների ուղարկելու մասին: Նա, Ճշմարիտ է, չքմոյեց մարմնաւոր զաւակ, բայց նորա այսօրվայ արած գործը միշտ իրան զաւակ է և յիշատակ—Աստուած նորա հոգին լուսաւորէ և նորա հոգւոյ զավակացը բարի-միտ տացէ յօգուտ ազգիս:

ԿՏԱԿԱԿԱՍԱՐՔ } ԳՐԻԳՈՐ ԻԶՄԻՐԵԱՆՅ
 ԱԻԵՏԻՔ ՍՎԷՉՆԻԿԵԱՆՅ

Ես ներքոյ ստորագրեալ՝ Յովսէփ Յովհաննէսեան Էֆէնդեանց (Նաղփօրնի Սօվեանիկ) բնիկ Հաշտարխանցի և այժմ Քիֆլիկ վերաբնակեալ, գորով հիւանդացած և ցանկանալով լըւցանել իմ քրիստոնէական պարտաւորութիւնս, իմ խղճի մնաց ազդեցութեամբը յօժարեցայ, քանի որ միաքս առողջ է և յիշողութիւնս հաստատուն, զրել հետեւեալ իմ հողերը կտակը, որպէս զի իմ մահուանից յետոյ մի կողմանէ ոչ մի վեճի անդէք չմնայ և միւս կողմանէ իմ թողած կայքս առաւել շահաւոր կերպով 'ի գործ դրուի:

1) Իմ թողած կարողութիւնս բոլորն շարժական կայքերից բաղկանում է, և է հետեւեալը. անական կահարասիք, կառքեր իւրեանց ձիաներովն և սարեօքքը և զբամազումար, ըստ մասին առձեռն պատրաստ և ըստ մասին բաղիացեալ արքունի սեղանատան (բանկ) և մասնաւոր անձանց մուրհակներէց: Այս ամէնը մի առ մի և պարզաբար դրուած են առանձին հաշուեմատենի մէջ, որ և իմ ձեռքովս և իմ ստորագրութեամբս և կնքովս վաւերացնելից և թերթերու թիւը նշանակելից յետոյ պահ եմ ապի Քիֆլիկու Պատուաւոր քաղաքացի՝ Աւետիք Բուդղանեան Սվէնիկեանցին իսկ իմ անուանական կնիքս (մհհր), որով կնքած է այն մատենը, յանձնեցի իմ կտօն՝ բնիկ ազնուուհի Նունէի դստեր Մովսէսի Ղորղանեանց:

2) Որովհետև ունիմ ես և հարազատ եղբայր, որ է կարապետ Էֆէնդեանցն, բնակիչ Հաշտարխանու, վասն որոյ հարկաւոր եմ համարում այստեղ պարզաբանել. թէ ես ինչ կայանք որ թողնում եմ, բոլորը իմ արդար վաստակն է և իմ երեսի քրորնքով ճարած. իսկ ինչ որ հօրից ու մօրից ժառանգութիւն էր մնացել, այն ամէնը արդէն շատ յառաջ ես տուել եմ նորան (եղբօրս), բացի սորանից իմ սեպհական փողով Հաշտարխանումը տուն եմ գնել նորա համար և նորա անունովն և թողել եմ իրաց հողովը բոլորովն նորա լեակատար իրաւանց տակ, նաև ամէն անգամ, որքան իմ կարողութիւնս տարել է, օգնել եմ նրան զա-

նազան միջոցներով, որչափ որ նա կարտաթիւն է ունեցել: Թէ այս մասին և թէ այն մասին, որ նա իմ կայանքի վերայ ոչ մի իրաւունք չունի, ունիմ ես նրանից տուած առանձին ստորագրութիւն 1848 թուականից Մայիսի 1-ից համարաւ 77. վաւերացուցած տեղւոյս հասարակաց գործոց Նօսարիուսի Մաճապարիանի ձեռամբ:

3) Նոյնպէս ոչ միայն իմ հօրից ու մօրից ոչինչ ժառագարութիւն չեմ ստացել, այլ ընդհակառակն նրանց վերջին ժամանակներումը պահել եմ, որքան իմ կարողութիւնս տարել է և հօրս պարտքը վճարել եմ Պարունրեղեան հանգուցեալ Տէր Յովհաննէս քահանային: Վանորոյ, ձեռս սրտիս վերայ գնելով, որոշեցի իմ գրամաղուխս այսպէս անօրինել իմ մահուանից յետոյ:

4) Իմ թաղման համար և այլ քրիստոնէական ծէսերն իմ մահուանից յետոյ մի տարւոյ միջոցումն կատարելու համար նշանակում եմ 3000 ուրբլի արծաթ. այս գումարը յանձնելու է իմ կնոջս, Նունէին, և թողնելու է նորա անօրինութեան ներքոյ առանց հաշիւ պահանջելու այն պայմանաւ միայն, որ իմ թաղման օրս 500 մանկթ բաժանէ աղքատաց:

5) Իմ կնոջս Նունէի Մովսիսեան Էֆէնդեանցին, որ է բնիկ Թիֆլիսցի և Ղորղանեանց տանից, ինչպէս վերեւն տուած է, տալիս եմ լիապէս ՚ի վայելք նորա բոլոր իմ տնական կահկարասիքս, նոյնպէս և իմ կտօքերը ձիաներով և սարեօք. բաց յայսմանէ տալիս եմ նորան իբրև լիովին և անդառնալի սեպհականութիւն 30,000 ուրբլի որ և միանգամ և եթ ընդունելով այս գումարը, մինչև ՚ի վախճան պարտի բաւականանալ սորանով առանց վէճ ինչ բաց անելու, նաև ոչ իւր բաժինքի փողի մասին, որ ընդ ամէնը 1500 ուրբլի է եղել և այս գումարիս մէջ է պարունակուում: Իսկ այն տունը, որ քաղաքիս առաջին բաժանումն է շինած, որոյ մէջ բնակում եմ իմ կնոջս հետ ՚ի միասին, բոլոր նորա տակը եղած գեանտիլն, բոլոր շինուածքներովը, բակովն և պարտիզովը բաղկացում է իսկական սեփհականութիւն իմ կնոջս վասն որոյ և ինձանից յետոյ ոչ որ իրաւունք չունի նոյն տան և նորա գեանի մասին վէճ բանալու:

6) Իմ հարազատ եղբորս Կարապետ Էֆէնդեանցին, որին ա-

ուանց էն էլ բաւական օգնութիւն եմ ցոյց սուեւել և այս բողոքն էլ նրա համար անօգուտ է անց կացել, ապիս եմ միանգամ և եթ 1000 ռուբլի արծ.*): Յոյս ունիմ որ նա ինձի կներէ, որ ես իմ բողոք կայքս թողնում եմ հասարակօգուտ գործոց համար: Բան է եթէ սա որպիսի և իցէ գանկատ բաց անէ, իմ կտակակատարքն ունին իրաւունք, եթէ արժան համարին, զրկել նրան և այս փողից որովհետեւ ինձ ցանկալի այն է, որ իմ եղբոր կողմանէ իմ կտակակատարաց զուր նեղութիւն չհասնի, նա մանաւանդ որ, սորա, իմ կամքը կատար ածելու աշխատութիւնը վեղ կախելով, միայն ազգաօգուտ գործոց նպատակով են և այս գործումն չարչարանքից աւել ոչ մի շահ չունին անձնական:

7) **Իմ ազգակցին Սովիոյ Ղամաղեանցին** ապիս եմ միանգամ և եթ 3000 ռուբլի արծաթ:

8) **Իմ աներորդուդն, ասնուատոհմ Սէրգէյ Ղորղանեանցին**, թողնում եմ իրա պարտքը 8723 ռուբլի արծաթ, որ ինձ մուրհակով (բարաթ) պարտական է, ուստի այսուհետեւ նորանից չունիմ ոչ մի պահանջելիք: Նոյնպէս էլ Ղրիգոր Կոկորովին նորա չքաւորութեան պատճառաւ թողնում եմ 600 ռուբլի պարտքը, որ նոյնպէս հասնելու էր ինձ նորա մուրհակով:

9) **Իմ խոտովանահօրս՝ Բօլնու Տէր Աւետիք քահանային Պօպովեանցին** սալ միանգամ և եթ 500 ռուբլի արծաթ:

10) **Ռրովհետեւ ես դատարարակութիւն եմ առել Հաշտարխանու Ազարբեան դպրոցի հիմնադրի ծախքովն**, վասն որոյ ի նշան իմ երախտագիտութեանս ապիս եմ 1000 ռուբլի արծաթ. որպէս զի այս գումարով նոյն դպրոցումն մի մատենագարան (Библиотека) հաստատուի առաւելապէս հայերէն գրքերու:

11) **Մի և նոյն նպատակով և նոյնչափ գումար սալիս եմ յօգուտ մատենագարանի Թիֆլիզու Ներսիսեան — Ազգային — Հոգևոր դպրոցի:**

12) **Նոյն Ներսիսեան դպրոցի չքաւոր երթեկ աշակերտաց վիճակին վերայ կարեկցութիւն զգալով**, նորանց հագուստը նորոգե-

*) Առանձին յանձնարական թղթով սրատիրել է ևս սալ նորան 2000 ռուբլի, եվան Վասիլէվին՝ 300 ռուբլի և Նիկոլայ Խլանովին՝ 300 ռուբլի:

ընդ համար կտակում եմ միանգամ և եթ 600 ուրբի արծաթ:

13) Որովհետև ամէն շայի պարսականութիւնն է, որքան իր կարողութիւնը տանում է, պահպանել շայատանի հին յիշատակներն, որոնք ամէնից լաւագոյն վկայում են մեր քրիստոնէական պայծառութեանը, մեր կենացը և մեր ճաշակին և որովհետև այսպիսի արժանաւոր յիշատակներից մինն է Նրեանից մօտիկ գտնուած Գեղուարդավանքը, որոյ ճանապարհը դժուարագնաց է մինչև ևս անհնարին է, վասն որոյ վանքի ճանապարհը շինելու համար կտակում եմ 2000 ուրբի, որով երթեկութիւնը կարելի է հեշտացնել միանգամայն ամենեցունց, նոյնպէս և այն ճանապարհորդներու համար, որոնք շատ անգամ զարմացած մնում են այս վանքի շինուածոյ ճարտարապետութեանը և մեր շայոց աշխատութեան և հաւատոյ պայծառութեան վերայ: Հուսկ ուրեմն որքան գումար որ մնում է, բոլորն տալիս եմ յօգուտ այս տեղացի Ներսիսեան—Ազգային—Հոգևոր Գալրոցի:

14) Յիշեալ գալրոցի համար կտակած գումարս տալիս եմ այն պայմանաւ, որ նորա բերած տոկոսովն դաստիարակութիւն ստանան նոյն գալրոցումը աշակերտներ առաւելապէս շայոց Նկեղեցւոյն պաշտօնեաներ պատրաստելու նպատակաւ:

15) Այս աշակերտքը, որոնք կոչուելու են իմ անունիս (Էֆէնդեանցի) որդեգիրք, պիտի ընտրուին չքաւոր շայերու զաւակներից, առանց ջոկելոյ նոցա ազգատոհմը և հայրենիքը, որովհետև այս պարագայիս մէջ մարդու ընդունակութիւնն է ամենահարկաւոր պայմանը, իսկ այս պայմանը ոչ ծագումովն և ոչ ծննդեան աշխարհովն չի որոշուիլ:

16) Սրանց միջից առաւել ընտիրները և առաւել շնորհալիները կտակահատարաց հաւանականութեամբ ուղարկուին բարձրագոյն ուսումնարաններ և սրանց ամէն մէկի տպրուտի համար նոյն գումարի տոկոսիցն տուուայ տարեկը 300 ուրբի արծաթ:

17) Այս որդեգիրքը ուսումն աւարտելից յետոյ պարտաւոր են, եթէ հարկաւոր համարուի, ծառայել Ներսիսեան ուսումնարանումը և միւս շայոց ծխական գալրոցներումը ուսուցչի և վերակացուի պաշտօնով, — երկու տարի ժամանակ միայն Ներսիսեան գալրո-

ցի մէջ ուսում աւարտողներն և չորս տարի ժամանակ—բարձրագոյն ուսումնարաններումը գաստիարակուածներն: Ով որ հրաժարի այս սրտաքը կատարելուց, պարտական է իր վերայ ծախք եղած գումարը կրկնապատիկ վերագարձնել, վասն զի այս միջոցը կարևոր է համարում արժանաւոր գաստիարակներ յառաջ բերելու համար: Սոյն ուսումն աւարտող որդեգիրներուն յիշեալ պաշտօնները յանձնելիս պէտք է վճարուի մի և նոյն ռոճիկը, ինչ որ իրանց պաշտօնի համար ուսումնարաններու կարգապարտութեամբ որոշված լինի:

18) Ուսումնարանի համար կտակած գումարի տոկոսիքից տարեցտարի 500 մանէթ գործ դրուի այս տեղացի (Հայոց) ծխական դպրոցներումն չքաւոր սովորող աշակերտաց գրեանք, թուղթ, գրիչ և միւս հարկաւոր իրեղիններ գնելու համար:

19) Այս գումարի տոկոսիքիցը երկու չքաւոր Հայ տղայք ուղարկուին սահմանից դուրս իմ կտակակատարների անընդմիջական ընտրողութեամբ, որպէս զի Անդրակովկասեան երկիրներումը կարևոր համբուած որ և իցէ ճարտարութիւն և արհեստ սովորին, վճարելով նոյն իսկ իմ կտակակատարներու հաճութեամբն նոցա ապրուստի ծախքը, եթէ հարկաւոր կ'համարվի, որոհեաւ աշակերտքը այնտեղ որոշեալ ժամակաւ կարեն ընդունուիլ ձրիապէս, ինչպէս որ այս սովորութիւնը կայ արհեստաւորաց մէջ, ուստի այս վերջին դիպուածումն տարէնը 200 ռուբլի յետ գրուի այս աշակերտաց ամէն մէկի համար, որ և յանձնուի իրանց, երբ վերագառնան Թիֆլիզ, որպէս զի իրանց ձեռնարկութեան համար պէտք ածեն, թէ որ իրանց ուսմունքը յաջողակութեամբ աւարտած լինին: Այս փողկը պէտք է դուրս հանել նրանց գնալ գալու ծախքը չքայտք է գրկել նոցա այս ճամբու ծախքիցը, թէ որ նոքա առանց յաջողութեան ևս վերագառնան. ըստ որում առանց էն էլ նոցա համար բաւական կորուստ է իրանց անուամբը տարեցտարի հաւաքուած գումարից գրկուիլը: Հիւանդութեան պատճառաւ վերագառնալը չիղրկում նրանց այս գումարը ընդունելու իրաւունքից: Երկու տղայոց սահմանից դուրս ուղարկելը ամէն անգամ պէտք է կրկնուի, երբ գնացողներն վերագառնան:

20) Եթէ որ և իցէ արդէլք պատահի տղայք սահմանից դուրս

ուղարկելու, այն ժամանակը նոյն զրկուողներուն հասանելի սովորելքն թողնուի Ներսիսեան ուսումնարանի օգտի համար նոյն տեղի աշակերտաց թիւն աւելացնելու նպատակաւ:

21) Ներսիսեան դպրոցը և վերին ուսումնարաններ մանուկ, նոյնպէս և արտասահման ուղարկելու ճարտարութիւն և արհեստ սովորելու աշակերտաց ընտրողութիւնը, նոցա դաստիարակութեան վերոյ աչք պահելը և կտակած զումարի սովորելքի օրինաւոր դործադրութեան մասին հսկողութիւնը յանձնում եմ իմ կտակակատարներին:

22) Ներսիսեան աղգային հոգևոր ուսումնարանը տարին մի անգամ պատարագ մատուցանելու է իմ մեղապարտ հոգևոյս փրկութեան համար և օրհնել տալու է զերեզմանս:

23) Նոյն ուսումնարանին հասնելու գումարը մնալու է այնտեղ, քանի որ այս ուսումնարանը կոչուում է Ներսիսեան—Աղգային Հոգևոր դպրոց և քանի որ ներկայ դրութեանս մէջ մնում է, այսինքն՝ հոգևոր կառավարութեան ներքոյ ազգի կողմանէ ընտրուած աշխարհականաց դործակցութեամբ, ինչպէս որ այժմ ներկայումս պահպանվում է: Թէ որ այս սկզբունքը որ և իցէ պատճառով փոփոխվին, իմ կտակակատարքը, Հայաստանեաց եկեղեցւոյ զխաւոր տեսչութեան հետ խորհրդակցելով, կտակած զումարս դործ դնելու են մի այլ դպրոց հաստատելու համար սոյն այս հիմանց վերայ, որովհետեւ իմ նուերքի բուն նպատակն է առաւելապէս կրթել և պատրաստել արժանաւոր սրաշտօնեայք Հայաստանեաց եկեղեցւոյ համար: Այս դէպքումն եթէ կարծեաց տարբերութիւն ծագի եկեղեցական իշխանութեան և իմ կտակակատարաց մէջ, առաւելապէս իմ կտակակատարաց կարծիքն ՚ի կատար ածելու է:

24) Որովհետեւ իմ դրամագումարը մեծ մասամբ դնուում է մանաւոր անձանց ձեռին, վանորոյ եթէ կորուստ ինչ պատահի, բոլոր կորցրածը բաժանելու է ամէնի վերայ նոյն չափով, որքան ուրբուն բաժին հասնի: Բոլոր գումարները երբ հաւաքուին, բացի բաշխելու և բաժանելու դրամներից, դնելու է Անդրակովկասեան հասարակաց խնամատարութեան Սեզանատունը (Зак. Приказ. Общ. Приобрѣнія) և կամ մի այլ ապահով տեղ (учреждение),

որ տոկոսիք բերէ յիշատակեալ հարկաւորութեանց պէտք ածելու համար:

25) Այս իմ կտակադիրս կատար ածելու համար, նոյնպէս և իմ ստանալիքներս ժողովելու և այնուհետև իմ վերջին կամքս կատար ածելու համար ինձ կտակակատար նշանակում եմ Գրիգոր Յովհաննիսեան Աղմիրեանցին (նաղվօրնի սովկեանիկ) և Թիֆլիզու երկու պատուաւոր քաղաքացիներին՝ Գաբրիէլ Յովհաննէսեան Տէր Միքայէլեանցին և Աւետիք Բուղդանեան Ավէչնիկեանցին, տարով սրանց լիակատար իրաւունք, որ և թէ որ և իցէ տարակուսութիւն և երկմտութիւն ծագի, իրանք ամէն դժուարութիւն լուծեն խղճմտանքով: Նոյն այս իրաւունքը (թէ որ իրանց միջից մէկն ու մէկին մահ կամ այլ ղխուած պտտահի) մին ուրիշին կամ իրանցից մէկն ու մէկին փոխանցելու իշխանութիւնը իրանց նայեցողութեան թողնում եմ. նոր ընտրուածներն այս կերպով տէր են դառնում իրանց նախորդի բոլոր իրաւունքներին և գործում են այնպէս, ինչպէս որ պիտի գործէին նոյն իսկ կտակակատարքը: Աւ որովհետև ամենայն մարդիկ մահկանացու բնութեան ենթարկուած են, վասն որոյ և իմ կտակակատարներից կարգուած յաջորդները կարող են իրանց տուած իրաւունքը ուրիշներին փոխանցել, նոյնպէս և այս վերջիններս այլոյ, և այսպէս մէկը միւսին յաջորդաբար, թէ որ իրանք այս իրաւունքներն փոխանցնելու արտօնութիւնը իրանց նախորդից ստացած ինչին: Թէ որ կտակակատարներից մէկն ու մէկը մեռնի առանց այսպիսի տնօրէնութիւն անելու, կենդանի մնացողներն ունին իրաւունք նորա տեղն այլ ոք հրաւիրելու իւրեանց իսկ հաւանութեամբը, թէ որ բաւական չ'համարին շատանալ կենդանի մնացեալ կտակակատարների թուովն: Թէ որ պատահի, որ բոլոր կտակակատարքն մեռնին առանց կարգադրութիւն անելու, այն ժամանակ նոր կտակակատարներ սահմանեալ թուով ընտրելու են Թիֆլիզու Ներսիսեան—Ազգային—Հոգևոր ուսումնարանի հոգաբարձուքը:

26) Աւերոյիշեալ իմ կտակակատարներին իրաւունք եմ տալիս (որոնք և նոյնպէս կարեն, թէ որ հարկը պահանջէ, նոյն իրաւունքը իրանց մահուանից յետոյ ուրիշին փոխանցել) խղճմտանքով վերջացնելու այն ամէն իմ առևտրական հաշիւներս, որ ու-

նիմ էս իմ ընկերներուս հետ. սոցա կարգումն է նոյնպէս և այս 1862 թուին Կովկասեան բանակի զօրացը հացի պաշար հասցնելու մեր ընկերական գործողութեան (операция) հաշիւը, նոյնպէս և Провиантская коммисіяի հետ ունեցած հաշիւներս, որոյ հետ իմ ունեցած հաշիւներս առաջվանից իմ վերկալած կապալառութեանց մասին տակաւին մնում են թերակատար, վասն որոյ և հարկաւոր է այս գործոց հետևողութիւն անել լիակատար իրաւունքով և պաշտպանել իմ օգուտը, տալով խնդիր և դիր ուր տեղ և ինչպէս հարկաւոր համարուի: Այս յիշատակեալ Օպերացիան երկից ինչ շահ որ դուրս բերուի, բոլորը նոյնպէս Թիֆլիզու Ներսիսեան Ազգային Հոգևոր դպրոցի օգտին դարձնելու է որդեգրաց թիւը յաւելացնելու, կամ երկու և զոնէ մի չքաւոր հայ աղջիկ մարդու տալու համար, ինչպէս պատշաճ համարին իմ կտակակատարքը: Սոյնօրինակ պէտք է վարուիլ թէ որ ուր և իցէ ատենական տեղերումն լոյս ընկնին գործքեր և որքան փող զոյանայ այսպիսի գործքերից, բոլորն էլ Ներսիսեան ուսումնարանի օգտին դարձնելու է: Վերոյիշատակեալ զումարներու բաժանումը պէտքէ կատարվի, երբ որ բոլոր իմ փողերս ժողովվին. իսկ իմ թագումի համար նշանակված երեք հազար ուսուցի վերկայնելու է առաջին անգամ ստացուած զբամներից:

27) Իմ պարտքերս, որոնք նշանակուած են իմ հաշուեմատենումը, վճարելու են առաջին անգամ ստացուած փողերից, նոյնպէս իմ կնոջս Նունէին մինչև իմ բոլոր գումարի ժողովիլը հասցնելու է առաջին անգամ ներս եկած փողերից տասն հազար ուսուցի. նմանապէս եղբորս Կարապետ էֆէնդեանցին առաջուց տուն եկած փողերից հասցնելու է նրա համար կտակած գումարի կէսը՝ այսինքն 500 ուսուցի:

28) Ի վերջ ամենայնի այս իմ կտակի խօսքերէս զբողին և վկաներուս իրաւունք եմ տալիս ամենայն կասկածանք փարատելու համար ստորագրել այս իմ կտակագիրս վաւելացմամբ թերթերի Թղստոսի 4-ն 1862 ամի Բ. Թիֆլիզ:

(Հաստատուեցաւ Թիֆլիզու քաղաքական և քրէական գործոց Պալատումը ի 23-ն Հոկտեմբերի 1862 ամի համարաւ 324)

Ուղղիչ է իսկականի հետ. կտակակատարը) Գ. Եզմիրեանց
) Ս. Սիէնիկեանց

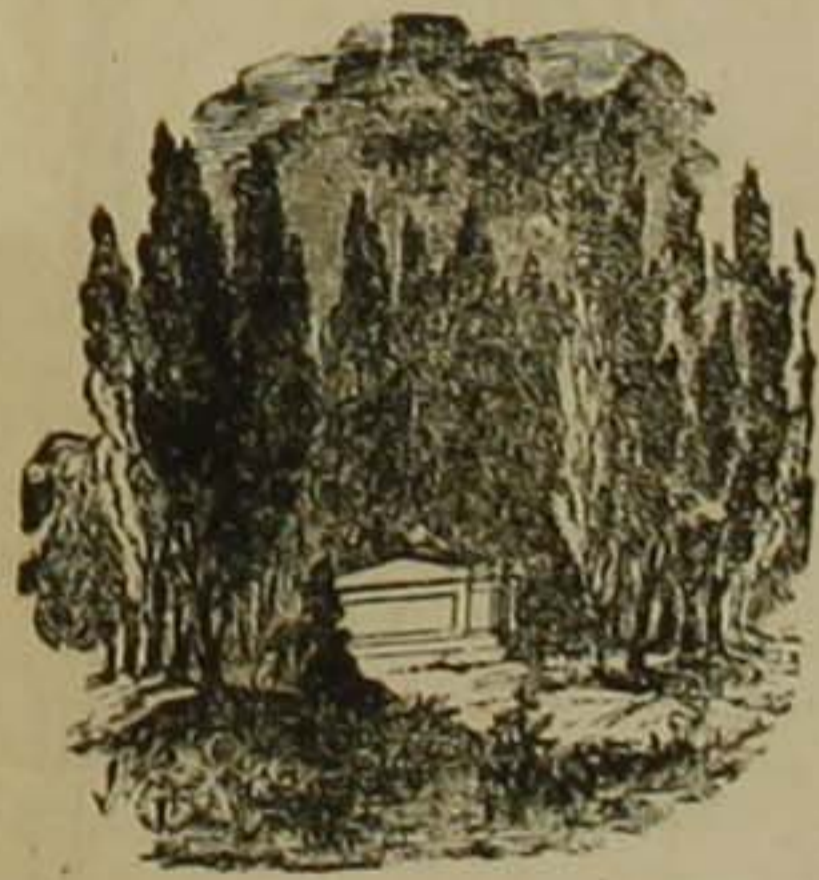
ՀԱՂԻԻ

Կտակահատարաց Հանգուցեալ Յովսէփ Էֆէնդեանցի, Գրիգոր Իզմիրեանցի
և Աւետիք Սվէշիկեանցի և քաղուածք Յովսէփ Էֆէնդեանցի Հաշուեմատենից
յԶ-էն Օգոստոսի 1862 ամի ց1-ն Յունվարի 1872 ամի.

Ի Փետրվարի 1872 ամի

ԹԿՓԼԻՈ.

— 0000 —

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՀԱՄԱՐՉՈՒՄԱՅ ԷՆՅԻԱՃՆԱՆՅ ՆԻ ԸՆԿ.

1872

Տ Փ Խ Ի Ս

Յովսէփ Էֆէնդեանցի մատենի Հաշիւով և յօդուածների Համարներով նրա ստորագրութեամբ յ 2 ն օգոստոսի 1862 ամի:

Table with 11 main rows and multiple columns. Columns include: 1. Ստանալիք, 2. Էֆէնդեանցի ստացածը նրա մակագրութիւնով ձեռագրի վրայ և առանձն ստացագրով, 3. Հատուցանելի պարտքեր տակալութեամբ վրէժն, 4. Հատուցուածք պարտքի հաշուով, 5. Մնացորդ զուտ գումարը հանելով առանց տակալութի, 6. Ստացած գումարը տակալութի և առանց տակալութի, 7. Հատուցած պարտքերը տակալութի և առանց տակալութի. Total columns: 12.

1. Սուրմոն Խարազովից ձեռագրաւ ի 12-էն դեկ. 1860 ամի. № 1.

4400

Ինչպէս երկուսն ալ կուրսուցը ներկայացած ձեռագրից մակագրութիւնով. № 1.

Միջայէլ Ղորղանովին յ 30 սեպտ. 1857 ամի կանոնաւոր տակալութիւնով առանց ձեռագրի. № 1.

2868 63

Սերգէի Ղորղանովին ձեռագրաւ Միջ. Ղորղանովին ստացականով ի 28 յունիսի 1862 ամի. № 1.

5200

Ի բաց հանելով իր ստացածը և թողած զուտ պարտքը, մնաց.

96,622. 50

Սուրմոն Խարազովից յ 30 դեկտ. 1870 ամի առանց տակալութի (մատ. 2. № 10).

614 55

Միջայէլ Ղորղանովին որ նշանակած է Էֆէնդեանցի մատենու մէջ համարաւ 1, 2 և 3, այն է 2200, ա. 3,000, ա. 300 ա. և 370 ա. տարեց տարի տակալութի բարդելով ի 10-ն փետրվարի 1863 ամի (մատենան 1 № 9).

8734 50

2. Գրիգոր Կոկորովից ձեռագրաւ ի 1-էն մայիսի 1855 ամի. № 2.

1000

Նոյնպէս մակագրութիւնով ձեռագրի վրայ. № 2.

400

Նոյն Սերգէի Ղորղանովին ձեռագրաւ Միջ. Ղորղանովին ստացականով. № 2.

5000

2000

Գրիգոր Կոկորովից, որին թէ և կտակաւ ընծայած է այս գումարը, բայց ստանալիքներն մէջ հաշուի պարտութեան համար մտած է (մատենան 2. № 8).

600

3. Վասիլ Բակովիցից ձեռագրաւ ի 21-էն դեկ. 1855 ամի. № 3.

300

Նոյնպէս մակագրութիւնով ձեռագրի վրայ. № 3.

200

Միջայէլ Ղորղանովին ի 1-ն յունիսի 1862 ամի. № 3.

300

30

Վասիլ Բակովիցից ի 10 յունիսի 1864 ամի առանց տակալութի (մատ. 1 № 25).

100

4. Անդրակովկասեան պրիկազից Էֆէնդեանցի անուանական բիւլետով 1857 ամի. № 4.

5200

Նոյնպէս մակագրութիւնով ձեռագրի վրայ ի 5-ն մարտի 1861 ամի 570 ա. և ի 4-ն մայիսի նոյն ամի 181 ա. և 200 ոսկուրի. № 5 և 6.

951

Միջայէլ Ղորղանովին ի 1-ն օգոստոսի 1860 ամի առանց ձեռագրի. նոյն № 3.

500

Անդրակովկասեան պրիկազի բիւլետից որ ի 13-էն սեպ. 1857 ամի № 1178 զումարաւ 5200 ոսկուր. որ ապահովութեան համար գտանուած էր կովկասի Խտենդանտասովում և որի մասին հարցը վճարուեցաւ ի 21 ապրիլի 1871 ամի և ստացուաւ իրայ տակալութի ի 25 յունիսի նոյն ամի, հանելով կորուստը, որ և նշանակած է տասն և երբորդ սիւնի մէջ, այն է 4190 ա. 29 1/2 կ. (մատ. 2 № 6 և 11), ընդ մէջը.

2490 53

5. Ջիմէր Ասլամազովից ձեռագրաւ ի 29-էն դեկ. 1860 ամի. № 5.

1270

Պաւէլ Ֆուրդոյեվին ձեռագրաւ ի 29 օգոստ. 1861 ամի. № 4.

3427

Ջիմէր Ասլամազովից ոչինչ կտացուաւ, տես տասներորդ սիւնը կորուստի մէջ.

0000

Պաւէլ Ֆուրդոյեվին տակալութի յ 7-ն փետրվարի 1863 ամի (մատենան 1. № 7).

3517 50

6. Չարար Յամազովից ձեռագրաւ ի 15-էն յունիսի 1861 ամի. № 6.

4400

Նոյնպէս մակագրութիւնով ձեռագրի վրայ ի 15-ն մարտի 1861 ամի. № 7.

2000

Ղազար և Միջայէլ Կարալովներին առանց ձեռագրի. № 5.

21 50

Չարար Յամազովից երկու ձեռագրներով (որ նշանակած են Էֆէնդեանցի մատենանումը համարաւ 6 և 8, (այն է 4400 ա. և 6050 ա.) ի 6-ն դեկտեմբերի 1862 ամի տակալութի (մատ. 1 № 2).

5340 96

Ղազար և Միջայէլ Կարալովներուն յ 30 Մարտի 1863 ամի առանց տակալութի (մատ. 1. № 16).

21 50

7. Չարար Յամազովից ձեռագրաւ ի 22-էն փետրվարի 1861 ամի. № 8.

6050

Առանձին ըստացագրաւ ի 26 ապր. 1862 ամի 2000 ա. և ի 21-ն նոյն ամի 1550 ա. № 9.

3550

Յովսէփ Խէրուսովին առանց ձեռագրի. № 6.

46

Յովսէփ Խերուսովին ի 1-ն Հոկտ. 1863 ամի առանց տակալութի (մատենան 1. № 24).

46

8. Ղազար Կարալովից ձեռագրաւ ի 14-էն յունիսի 1862 ամի. № 7.

5525

Ոսկան Տէր Դանիելովին և Գրիգոր Տէր Գրիգորովին. № 7.

44 77

Ղազար Կարալովից ի 14-ն յունիսի 1863 ամի առանց տակալութի (մատ. 1. № 15).

5525

Ոսկան Տէր Դանիելովին և Գրիգոր Տէր Գրիգորովին առանց տակալութի ի 25 Հոկտ. 1865 ամի (մատենան 1. № 25).

44 77

9. Կակալ և Կարար Չոնրարովներից ձեռագրաւ յ 8-էն յունիսի 1861 ամի. № 9.

4752

Թէօֆիլակտ Բաղչալովին առանց ձեռագրի. № 8.

25

Կակալ և Կարար Չոնրարովներից տակալութի ի 13-ն դեկ. 1862 ամի (մատ. 1. № 3).

4998 60

Թէօֆիլակտ Բաղչալովին տակալութի ի 1-ն Ապր. 1864 ամի (մատենան 1. № 31).

29 88

10. Յովսէփ Խէրուսովից ձեռագրաւ ի 23-էն յունիսի 1862 ամի. № 10.

8800

Կարար Խարազովին առանց ձեռագրի. № 9.

332 63

Յովսէփ Խէրուսովից տակալութի ի 13-ն Հոկտեմբերի 1863 ամի (մատ. 1. № 16).

8902 38

Կարար Խարազովին տակալութի ի 19 փետր. 1863 ամի (մատենան 1. № 16).

350

11. Կարար Խարազովից ձեռագր. ի 24-էն մայիսի 1861 ամի. № 11.

4578

5042

Կարար Խարազովից տակալութի ի 1-ն Հոկտ. 1863 ամի (մատենան 1. № 18).

Յովսէփ Էֆէնդեանցի մատենի Հաշիւով և յօդուածների Համարներով և նրա ստորագրութեամբ յՁ-ն օգոստոսի 1862 ամի:

Կտակահատարներու Գրեգոր

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Ստանալիք:	Էֆէնդեանցի ստացածը նրա մակադրութիւնով ձեռագրի վրայ և առանձ. ստացադրով:	Հատուցանելի պարտքեր տակադրութեամբ լինելու:	Հատուցուածը ստացարձի հաշիւով:	Մնացորդ զուտ գումարը ստացարձի հաշիւով առանց տակադրութիւնի:	Ստացած զուտարք տակադրութիւն և առանց տակադրութիւն:	Հատուցած պարտքերը տակադրութիւն և առանց տակադրութիւն:
Փոխանցումն.	46,275	Փոխանցումն.	14796	Փոխանցումն.	96,622	Փոխանցումն.
Սարգիս Սարգիսովից և Յակոբ Թէմուրազովից ձեռագրաւ ի 18-էն յունիսի 1862 ամի, № 12.	2442	Փոխանցումն.	9964	Փոխանցումն.	5030	Փոխանցումն.
Գրեգոր Տէր Գրեգորեանցից և Ռսկան Դանիելովից ձեռագրաւ ի 22-էն յունիսի 1862 ամի, № 13.	4000	Փոխանցումն.	14796	Փոխանցումն.	96,622	Փոխանցումն.
Դանիթ Կարայէվից ձեռագրաւ ի 28-էն յունիսի 1861 ամի, № 14.	2240	Փոխանցումն.	9964	Փոխանցումն.	5030	Փոխանցումն.
Բարբարէ և Կազոր Խարազովներից ձեռագրաւ ի 1-էն յունիսի 1861 ամի, № 15.	1650	Փոխանցումն.	14796	Փոխանցումն.	96,622	Փոխանցումն.
Մկրտչէլ Թամազովից ձեռագրաւ յ7-էն սեպտեմբերի 1861 ամի, № 16.	1130	Փոխանցումն.	9964	Փոխանցումն.	5030	Փոխանցումն.
Նոյն Մկրտչէլ Թամազովից ձեռագրաւ ի 4-էն յոյնեմբերի 1861 ամի, № 17.	1780	Փոխանցումն.	14796	Փոխանցումն.	96,622	Փոխանցումն.
Նոյն Մկրտչէլ Թամազովից ձեռագրաւ յ7-էն յոյնեմբ. 1861 ամի, № 18.	1120	Փոխանցումն.	9964	Փոխանցումն.	5030	Փոխանցումն.
Դանիէլ և Յովհաննէս Զանգուղազովներից ձեռագրաւ ի 21-էն դեկտ. 1861 ամի, № 19.	5250	Փոխանցումն.	14796	Փոխանցումն.	96,622	Փոխանցումն.
Յովհաննէս Սայիփովից և Մկրտչէլ Խուզազովից ձեռագրաւ ի 23-էն դեկտ. 1861 ամի, № 20.	4620	Փոխանցումն.	9964	Փոխանցումն.	5030	Փոխանցումն.
Մկրտչէլ Թամազովից ձեռագրաւ յ3-էն փետրվարի 1862 ամի, № 21.	2256	Փոխանցումն.	14796	Փոխանցումն.	96,622	Փոխանցումն.
Կնիազ Յովսէփ Չէրքէզովից ձեռագրաւ ի 5-էն մարտի 1862 ամի, № 22.	650	Փոխանցումն.	9964	Փոխանցումն.	5030	Փոխանցումն.
Սոլոմոն Ճիւմարիտովից ձեռագրաւ ի 12-էն ապր. 1862 ամի, № 23.	2663	Փոխանցումն.	14796	Փոխանցումն.	96,622	Փոխանցումն.
Ղաղոյ և Մկրտչէլ Խարազովներից ձեռագրաւ յ30-էն մարտի 1862 ամի, № 24.	6050	Փոխանցումն.	9964	Փոխանցումն.	5030	Փոխանցումն.
Իվան Բաղչարովից ձեռագրաւ ի 24-էն մարտի 1862 ամի, № 25.	3698	Փոխանցումն.	14796	Փոխանցումն.	96,622	Փոխանցումն.
Թէօֆիլակոս Բաղչարովից ձեռագրաւ յ31-ն յունիսի 1862 ամի, № 26.	8250	Փոխանցումն.	9964	Փոխանցումն.	5030	Փոխանցումն.
Նոյն Թէօֆիլակոս Բաղչարովից ձեռագրաւ ի 13-էն յունիսի 1862 ամի, № 27.	742	Փոխանցումն.	14796	Փոխանցումն.	96,622	Փոխանցումն.
Մկրտչէլ Թամազովից ձեռագրաւ յ7-էն յունիսի 1862 ամի, № 28.	1680	Փոխանցումն.	9964	Փոխանցումն.	5030	Փոխանցումն.
Գումարն է	96,496	Գումարն է	9964	Գումարն է	5,030	Գումարն է

Սարգիս Սարգիսովից և Յակոբ Թէմուրազովից առանց տակադրութի յ8-ն յունիսի 1863 ամի (մատ. 1. № 13) . . . 2442

Գրեգոր Տէր-Գրեգորեանցից և Ռսկան Դանիելովից տակադրութի ի 1. հոտի. 1863 ամի (մատեան 1. № 17) . . . 4055

Դանիթ Կարայէվից տակադրութի ի 17 մայիսի 1863 ամի (մատեան 1. № 10) . . . 2429

Բարբարէ և Կազոր Խարազովներից տակադրութի ի 17-ն մայիսի 1863 ամի (մատեան 1. № 9.) . . . 1768

Մկրտչէլ Թամազովից տակադրութի ի 6-ն փետր. 1863 ամի (մատեան 1. № 6.) . . . 1186

Նոյն Մկրտչէլ Թամազովից տակադրութի ի 6-ն փետր. 1863 ամի (մատ. 1. № 7.) . . . 1833

Նոյն Մկրտչէլ Թամազովից տակադրութի ի 7-ն փետր. 1863 ամի (մատեան 1. № 8.) . . . 1153

Դանիէլ և Յովհաննէս Զանգուղազովներից առանց տակադրութի ի 21 դեկտ. 1862 ամի, մատեան 1. № 4. . . 5250

Յովհաննէս Սայիփովից և Մկրտչէլ Խուզազովից առանց տակադրութի ի 23 դեկտ. 1861 ամի, մատեան 1. № 4. . . 4620

Մկրտչէլ Թամազովից տակադրութի ի 20 փետր. 1864 ամի, մատեան 1. № 20. . . 2539

Կնիազ Յովսէփ Չէրքէզովից առանց տակադրութի ի 29 ապրիլի 1864 ամի, մատեան 1. № 25. . . 650

Սոլոմոն Ճիւմարիտովից տակադրութի ի 12-ն Գոմով. 1864 ամի, մատեան 1. № 19. . . 2862

Ղաղոյ և Մկրտչէլ Խարազովներից առանց տակադրութի ի 20 մայիսի 1863 ամի, մատեան 1. № 1. . . 6050

Իվան Բաղչարովից տակադրութի ի 24 մայիսի 1863 ամի, մատեան 1. № 12. . . 3760

Թէօֆիլակոս Բաղչարովից (որ նշանակած է Էֆէնդեանցի մատեանումը համարաւ 26 և 27) տակադրութի ի 1-ն Ապրիլի 1864 ամի, մատեան 1. № 22 և 23. . . 9482

Մկրտչէլ Թամազովից տակադրութի ի 20 յունիսի 1864 ամի, մատեան 1. № 21. . . 1822

Փոխանցումն. 12,744

Փոխանցումն. 9964

Փոխանցումն. 14796

Փոխանցումն. 5030

Փոխանցումն. 96,622

Փոխանցումն. 33,614

Փոխանցումն. 12,744

Իրավունքների, Աւետիք Սվեյտիկեանցի և Գարրիէլ Տէր-Մեքայէլեանցի Հաշուհատեանով և սորա Համարներով և նրանց ստորագրութեամբ մինչև յՎ-ն յունվարի 1872 ամի:

8.	9.	10.	11.	12.	13.
Հատուցութեամբ կտանալիք գումարները:	Առանձին ծախսեր կը տակի դրելոց յետոյ:	Կորուստ ստանալի գումարները:	Մնացորդ դուրս գումարը յողում Ներ. Ազգ. Հողերը Հայոց Կայրոցի (13 և 25 յողում կը տակի) և նոյն գումարի բերած տոկոսները:	Մշտական տարիկան ծախսերը կտակի համաձայն:	Գույքագրութեամբ առ 1-ն յունվարի 1872 ամի և նրանց հարկերը:
Փոխանցումն.	Փոխանցումն.	Փոխանցումն.	Փոխանցումն.	Փոխանցումն.	Փոխանցումն.
<p>Տփիսիսու Ներսիսեան Ազգ. Հողեր Կայրոցին (11 և 24 յող.) զանազան դրանք դնելու նոյն զայրոցի գրատարանի համար, մատնան 1. № 20.</p> <p>Մ. Ն. Սրա մէջը 35 ա. 25 կոպ. տուած է կազմելու կորուստից զոյացած փողերից կտակով փող ստացողներին ստորագրութեան զորութեամբ</p> <p>Նոյն Ներսիսեան Կայրոցի Հրատարակչական հանդերձից համար (12 և 24 յող.) Ի 20 փետր. 1865 ամի, մատնան 1. № 52.</p> <p>Քեղարդալանցի ճանապարհի շինութեան կորուստի նախագահի Գարրիէլեան Աղաճաթովին առաքելու (նոյն 13 և 24 յող.) նոյն վանքի ճանապարհը շինելու համար Ի 1-ն օգոստոսի 1864 ամի, մատնան 1. № 36.</p> <p>Մարիամ Աղանեանցին Ի 10-ն օգոստոսի 1864 ամի, համաձայն կտակի կարգադրութեամբ Էֆենդեանցի, որ կտակակալ էր ամա առանձին Անապրա Թովմի Էֆենդեանցի Ի 11-ն օգոստոսի 1862 ամի, մատնան 1. № 39.</p> <p>Խոսն Աստիվիլին և Նիկոլայ Իվանովին ծառայողներին Թիֆլիզի Պրախանտիկ Կրօմիստը Ի 19 յունվ. 1863 ամի, համաձայն նոյն Անապրի Էֆենդեանցի, մատ. 1. № 6.</p>	<p>Յովսէփ Էֆենդեանցի զերեզմանադարի և նրա շինութեան համար Ի 14 Հոկտ. 1864 ամի, մատնան 1. № 41.</p> <p>Կրկնորդ Իզմիրեանցին Ներսիսեանցի Կեղարդալանցի գնալու տրնդը զերու ճանապարհի շինութեամբ, որ և արդէն աւարտած է, և վերադառնալու համար Ի 14 յունվարի 1869 ամի, մատնան 1. № 85.</p> <p>Ստեփաննոս Մերուշուկեանցին զանազան ծախսերու համար մազադինից Յովսէփ Էֆենդեանցի կենդանութեան ծամանակը Ի 20 դեկտ. 1864 ամի, մատնան 1. № 48.</p> <p>Նուսրայ Էֆենդեանցի զանազան ծախսեր Թիֆլիզի Օկրուժնայի Սուրում և Պալատում գործադրած գրուագրու (այսինքն զերբողովի) թղթերու թէ ինչն զիրքների և թէ փաստարանի համար, Ի բացակայութեան Կրկնորդ Իզմիրեանցի, Ի 16 Հոկտեմբերի 1866 ամի 7 ա. Ի 4-ն Յունվարի 1867 ամի 1 ա. 40 կ., Ի 10 նոյն յունվ. 2 ա. Ի 17 յունվ. 1869 ամի 12 ա. Ի 12-ն յունվարի նոյն ամի 9 ա. 40 կ. (մատնան 1. № № 62, 67, 81 և 86.) և Ի 23-ն փետրվարի 1870 ամի 200 ա. (մատնան 2. № 3.) և Ի 3-ն նոյնից Ի նոյն ամի 2 ա. (մատնան 2. № 25.) ընդ ամենը.</p> <p>Թիֆլիզի բանկին Տէրութեան Տինգ տակաւոր բանկի բոլոր բիլետներու պահպանութեան համար, Ի 4-ն յունվ. 1867 ամի 2 ա. 65 կ., (մատ. 1. № 65.) Ի 5-ն մայիսի 1870 ամի 8 ա. 15 կոպ. Ի 28-ն դեկտ. նոյն ամի 3 ա. (մատնան 2. № 7.) և 30 դեկտեմբերի 1871 ամի 55 կ. մատնան 2. № 31, ընդ ամենը.</p> <p>Մանրաման ծախսեր զանազան բանկերու համար Ի միջի օրոց և զորադատը թղթերու և մատնաններու համար Ի 18-ն դեկտ. 1862 ամի 15 ա. 40 կ., Ի 19 փետր. 1863 ամի 74 կ. Ի 4 յունվ. 1864 ամի 9 ա. 90 կոպ. (մատնան 1. № 3, 13, և 27.) Ի 25 փետր. 1870 ամի 1 ա. 40 կոպ., Ի 5 մայիսի նոյն ամի 3 առքի, (մատնան 2. № № 4 և 8.) Ի 12 մարտի 1871 ամի 5 ա. 45 կ. Ի 3 ապր. նոյն ամի 10 ա., Ի 7-ն յունվարի նոյն ամի 1 ա. 90 կ., Ի 8 նոյն յունվարի 1 ա. 50 կ 29 օյն յունվ. 40 ա. Ի 17-ն Հոկտ. նոյն ամի Յովսէփ Էֆենդեանցի մեծ ձիթանից պատկերի համար 200 ա., Ի 17</p>	<p>Փոխանցումն 5431. 74%</p> <p>Փոխանցումն 65%</p> <p>Փոխանցումն 61%</p> <p>Փոխանցումն 13,127 61%</p> <p>Փոխանցումն 233 80</p> <p>Փոխանցումն 14 35</p> <p>Փոխանցումն 743 66</p>	<p>2. № 4, Ի 17 Հոկտեմբերի 1871 ամի 10,000 առքեաց Ի 13-ն յունվարի 1870 ամի մինչ ց 13 յունվարի 1871 ամի 750 ա. Ի նոյն 17 Հոկտեմբերի 5000 առքեաց Ի 1-ն նոյնից Ի 1870 ամի մինչ ց 1-ն մայիսի 1871 ամի 125 ա. և Ի 2-ն դեկտեմբերի նոյն ամի 5000 առքեաց Ի 1-ն մայիսի մինչ ց 1-ն նոյնից Ի նոյն 1871 ամի 125 առքի, (մատնան 2. № № 12, 13 և 15.) ընդ ամենը.</p> <p>Առաջին մնացած 45,000 ա. և Ներսիսեան աղաջին հողերու զայրոցի Հողարարութեան վերադարձուցած 5000 ա. ընդ ամենը 50,000 ա. տոկոսները մինչ ց վերջի անգամ նորից Հողարարութեան 5000 ա. տալով (հաշուելով Անդրակով Պրիկալի բիլետի Ի 11-ն սեպտ. 1857 ամի № 1178 տոկոսները որովհետև կովկասեան Ինտելիգանտաւոյի ապանուութեան համար բռնկած է եղել մինչ ց 25 յունվարի 1871 ամի) եղել են Ի 1-ն նոյնից. 1866 ամի այն է Ի 1-ն նոյնից ց 1-ն նոյնից Ի 1866 ամի 7500 ա., Ի 12 մայիսի 1867 ամի 1250 առքի Ի 10-ն նոյնից Ի 1867 ամի 1250 առքի Ի 4 մայիսի 1868 ամի 1250 ա. Ի 21 նոյնից. նոյն ամի 1250 ա. Ի 25 յունվարի 1869 ամի 1250 ա. Ի 24 նոյնից. նոյն ամի 1250 ա. (մատնան 1. № № 35, 36, 38, 39, 41, 44, և 45.) Ի 5 մայիսի 1870 ամի 1250 ա. Ի 3-ն նոյնից. նոյն ամի 1250 առք. (մատ. 2. № 6 և 9.) Ի 3-ն մայիսի 1871 ամի 45,000 առքեաց (որովհետև Ի 25-ն դեկտեմբերի 1870 ամի 5000 ա., որպէս երևի Ի վերոյ տուած Հողարարութեան Ներս. Ազգ. Հողեր Կայրոցի) 1125 ա. Ի 6 նոյնից Ի նոյն ամի 1125 ա. մատ. 2. № 10 և 14. ընդ ամենը.</p> <p>Զանազան ծամանակ փող ստանալուց սկսած մինչև սրածանին կարճ ժամանակաց տակալք եղել Ի 12 դեկտ. 1864 ամի 548 ա. 66 կոպ. Ի 5 յունվարի 1869 ամի 153 ա. (մատնան 1. № 30 և 42) Ի 25 փետր. վարի 1870 ամի 42 ա. մատնան 2. № 5. ընդ ամենը.</p> <p>Առանձին եղած աւերակ փողով գնվեցաւ Ի 3-ն դեկտ. 1871 ամի երկու հարզ առքեաց 5% կայսերական բանկի բիլետներ առանց երկը կուպոնի, համարը 67,541 և 77,672</p> <p>Սուա Հողարարութեան Ներս. Ազգ. Հողեր Կայրոցի Ի 15-ն Հոկտեմբ. 1868 ամի վան զանազան պիտոյիքներ հողաւ ծխակա զբարրեցնելու աշակերտաց համար տարեկան 500 ա. որով և զմեկն հարկաւոր Իրեղենները և բանանեցան թէ արական և թէ իրական սեռից զարդաներու. այն է 1865, 1866 1867, և 1868 ամաց համար 2000 առքի (մատնան 1. № 80.) նոյնպէս տուած նրան նոյն պիտոյիքներու համար Ի 22 յունվարի 1871 ամի Ի հայտ 1869, 1870 և 1871 ամաց 1500 առքի (մատնան 2. № 18) ընդ ամենը.</p> <p>Տուալ եղել փնակարկութեամբ տան և Տինգ Հատար հայ օրիորդաց ամուսնանալու հայ մարդկանց հետ, որք և ամուսնացան Ի 1864 ամի Ի 26 նոյնից. Էֆենդեանցի 150 առքի և Անանիայ Լեւոնեանցին 150 առք. 1865 ամի Ի 14 մայիսի զատեր զայուստ Յարութիւնեանի. 150 ա. և Ի 18-ն սեպտ. Մարիամ Վարդանեանցին 150 ա. Ի 1866 ամի Ի 21 սեպտ. Էֆենդեանցի Մարիանեանցին 50 ա. և Ի 18-ն հոկտ. Նինայ Կրկնորդեանցին 80 ա., Ի 1867 ամի Ի 3-ն փետր. Մարիամ Մարտիրոսեանցին 150 ա. և Ի 15 յունվարի Անուկայ Ելիզաբեանցին 150 ա. Ի 18 դեկտ. Ի հայտ 1868 ամի Կեղեկայ Բարխուդարեանցին 150 ա. Ի 1868 ամի Ի 8-ն փետր. Եղիարեթ Տէր-Արքայա-</p>	<p>Փոխանցումն 6100</p> <p>Փոխանցումն 62,521</p>	
Գումարն է 50,864 86	Գումարն է 3149 47	Գումարն է 5431. 65%	Գումարն է 86,484 48	Գումարն է 21,727 61%	Գումարն է 62,521

Յովսէփ Էֆէնդեանցի մատենի հաշիւով և յօդուածներէ համարներով և նրա ստորագրութեամբ յ2-ն օգոստոսի 1862 ամի:

Կտակաւատարներու Գրեգոր

Գումար ըստ կարգի

1. Ստանալիք:	Ռուբլի Կոպեկ	2. Էֆէնդեանցի ստացածը նրա մակագրութիւնով ձեռագրի վրայ և առանձ. ստացագրով:	Ռուբլի Կոպեկ	3. Հատուցանելի պարտքեր տուկութիւն վրէն:	Ռուբլի Կոպեկ	4. Հատուցուածը պարտքի հաւումը:	Ռուբլի Կոպեկ	5. Մնացորդ զուտ գումարը պարտքը հանելով առանց տուկութիւն:	Ռուբլի Կոպեկ	6. Ստացած գումարը տուկութիւն և առանց տուկութիւն:	Ռուբլի Կոպեկ	7. Հատուցած պարտքերը տուկութիւն և առանց տուկութիւն:	Ռուբլի Կոպեկ
Փոխանցումն.	96,496 40	Փոխանցումն.	9964 63	Փոխանցումն.	14,796 90	Փոխանցումն.	5030 . .	Փոխանցումն.	96,622 50	Փոխանցումն.	85,518 99	Փոխանցումն.	12,744 92 1/2
29 Աւար և Եագոր Դաւիթի ձեռագրաւ ի 14-էն յունիսի 1862 ամի № 29	4400 . .									Աւար և Եագոր Դաւիթի ձեռագրաւ առանց տուկութիւն ի 14-էն յունիսի 1863 ամի. մատեն 1. № 14	4400 . .		
30 Նիկոլայ Լիսինովից ձեռագրաւ ի 21-էն յունիսի 1862 ամի № 30	4455 . .									Նիկոլայ Լիսինովից տուկութիւն ի 28 ապրիլի 1864 ամի. մատեն 1. № 14	4728 . .	25 1/2	
31 Առ ձեռն պատրաստի գումար № 31	1000 . .									Առ ձեռն պատրաստի գումար ի 6 դեկտ. 1862 ամի. մատեն 1. № 1	1000 . .		
32 Սերգէի Ղորղանեանցի ձեռագրաւ ի 1-էն յունիսի 1856 ամի № 32	10,000 . .									Սերգէի Ղորղանովից (Թէև կտակաւ ընծայած է սրան այս գումարը, բայց ստանալիքի մէջ հաշուի պարզութեան համար մտած է) մատեն 2. № 9	8723 . .		
33 Անդրակովասեան և Ղուբանու զօրաց համար վերառած 1862 ամի հացի կապալի (ПОСТАВКА) հաշիւը Օնիկովի ընկերութեան հետ. (Այս մասին յիշուած է կտակումը յօդ. 25).	0000 . .									Անդրակովասեան և Ղուբանու զօրաց համար վերառած 1862 ամի կապալի (ПОСТАВКА) հաշիւով Օնիկովի ընկերութեան տուկութիւն ի 29 ապրիլի 1864 ամի. մատ. 1 № 26	22,000 . .		
										Վերոյիշեալ կապալի մասնաւոր ընկերութեանց Գարրիէլ Տէր-Միքայելեանցի հետ մի բանի մաղազիներում հաց պահատուց ստացուեցաւ վաստակ տուկութիւն յ2 մայիսի 1864 ամի. մատեն 1. № 27	2297 . .	16	
Գումարն է	116,351 40	Գումարն է	9964 63	Գումարն է	14,796 90	Գումարն է	5030 . .	Գումարն է	96,622 50	Գումարն է	128,667 40 1/2	Գումարն է	12,744 92 1/2

Զուտ գումարն է 106,386 ռուբլի 77 կոպ. Զուտ գումարն է 9766 ռուբլի 90 կոպ. Ընդհանուր գումարն է 116,386 ռուբլի 77 կոպ. և 9766 ռուբլի 90 կոպ. Ընդհանուր գումարն է 128,667 ռուբլի 40 1/2 կոպ. և 12,744 ռուբլի 92 1/2 կոպ.

Հ Ա Ի Ա Ս Ա Ր Ա Կ Շ Ի Ռ

Ե Կ Ա Մ Ո Ւ Տ Ը:

Ե Լ Գ Ը:

Տարածումը	Ռուբլի	Կոպ.	Տարածումը	Ռուբլի	Կոպ.
Ստանալիքն ստանալիքն 128,667 ռ. 40 1/2 կ. գումարից հանելով մինչև զործի պարզվել տան և մէկսիւնի մէջ նշանակած տուկութիւնը, այն է 7605 ռ. 37 1/2 կ. կը մնայ մայր գումարը ընդ ամէնը	121,062	3 1/2	Յովսէփ Էֆէնդեանցի պարտքը հատուցվել է, որպէս երևում է և օթներորդ սիւնից, ընդ ամէնը	12,744	92 1/2
Տուկոս ոտացվել է, 1) ստանալիքները ձեռք բերելու վերոյիշեալ 7605 ռ. 37 1/2 կ. և 2) կտակաւատարաց ձեռքով եկած գումարները շահացնելը 25,022 ռ. 2 կ. ընդ ամէնը	32,627	39 1/2	Կտակի զօրութեամբ, որպէս երևում է ութներորդ սիւնից, բաժանվել է ընդ ամէնը	50,864	86
			Մանր պարտքեր և ծախսեր, որպէս երևում է իններորդ սիւնից, հատուցվել է ընդ ամէնը	3,450	76
			Ներսիսեան ազգային հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութեանը, որպէս երևում է տան և երկրորդ սիւնից, տուած է որդեգիրների համար	4,780	..
			Թոշակաւու երթևեկ աշակերտաց (այսինքն սակագնային ստաց)	320	..
			Ընդհանուր է արտասահման որդեգիրների համար	13,127	61 1/2
			Թիֆլիզու արտան և իզական սեռի հայ ծխական ուսումնարաններուն շքաւոր աշակերտաց և աշակերտուհեաց համար զանազան ուսումնական պիտոյքներ հոգաւու համար	3,500	..
			Հայ օրիորդաց մարդու տարու համար տուած է	2,380	..
			Մնացորդն է	62,521	26 1/2

Ընդ ամէնը է 153,689 — 42 1/2 Ընդ ամէնը է 153,689 — 42 1/2

Իզմիրեանցի, Աւետիք Սվեչնիկեանցի և Գաբրիէլ Տէր-Մեքայէկեանցի Հաշուեմատեանով և սորա Համարներով և նրանց ստորագրութեամբ մինչև ցԿ-ն յունվարի 1872 ամի:

8. Հատուցուածքը կտակած գումարները:		9. Առանձին ծախքեր կրտակի զրեւոյց յետոյ:		10. Կորուստ ստանալի գումարները:		11. Մնացորդ զուտ գումարը յօղուտ ներ Ազգ. Հողերը Հայոց Կարողի (13 և 25 յօղուած կրտակի) և նոյն գումարի բերած տոկոսը:		12. Մշտական տարեկան ծախքերը կտակի համաձայն:		13. Զուտ գումարը առ 1-ն յունվարի 1872 ամի և որքան որտեղ կայ:	
Քանակը	Կոտորակ	Քանակը	Կոտորակ	Քանակը	Կոտորակ	Քանակը	Կոտորակ	Քանակը	Կոտորակ	Քանակը	Կոտորակ
Փոխանցումն.	50,864 86	Փոխանցումն.	3149 47	Փոխանցումն.	5431 65 1/2	Փոխանցումն.	86,481 48	Փոխանցումն.	21,727 61 3/4	Փոխանցումն.	62,521 26 1/2
		զեկտեմբերի նոյն ամի 12 ա. մատ. 2. № № 4, 10, 16, 17, 20, 25, ընդ ամէնը	301 29			որի մէջ օգուտ եղաւ 144 ա. 40 կ. մատ. 2. կըք № 30 և մուտք № 16.	144 40	մնացին 200 ա. մատ. 1. № № 45, 49, 55, 57, 61, 63, 68, 71, 73 և 74, ի 17 մայիսի 1870 ամի նոյն էֆէնդեանցին Բալի Պոմբրովի ամուսնութեան համար ի 1863 ամի յանձնարարութեամբ Յովսէփ Էֆէնդեանցի ի հաշիւ 1869 ամի 400 ա., ի 1870 ամի ի 21 նոյեմբերի Շողակաթ Քուրթեանցին 150 ա. և ի 29 զեկտ. Աէկէլայ Խօջեանցին 150 ա. (մատ. 2. № № 10, 28 և 32.) ի 1871 ամի ի 10 նոյեմբ. Գաբրիէլ Բարութիւնեանցին 150 ա., ի 2 զեկտեմբերի Սարգիս Գաբրիէլեանցին 150 ա. մատ. 2. № 27 և 29, ընդ ամէնը	2380		
Գումարն է	50,864 86	Գումարն է.	3450 76	Գումարն է.	5431 65 1/2	Գումարն է.	86,628 88	Գումարն է.	24,107 61 3/4	Գումարն է.	63,521 26 1/2

մարն է 67,060 ուսրի 54 1/2 կոպ.

Մանուէլեան. Ա. Մի քանի ստացած գումարները նշանակած են առանց տոկոսի, որովհետեւ ձեռագրիւններն էլ զբաւ են եղել առանց տոկոսի, իսկ Բալիովն 100 ա. և Չեքեղովն 650 ուսրի ստացուեցան, 25 յօղուածի զօրութեամբ, առանց տոկոսի այնու պատճառաւ, որ պիտոյ էր սկսել և շարունակել զբաղութիւն և կարէր աւելի փաստարկ լինել, եթէ չաւարտվէր այնպէս:

Բ. Բոլոր կորուստը կը վերաբերի Յովսէփ Էֆէնդեանցի կենդանութեան ժամանակին, որովհետեւ Սոլմոն Խարազովը վերայ նորա ժամանակին արգէն կարգուած էր կոնկուրս, իսկ Ջիմէր Ալամազովը վրայ նրա ժամանակին էր սկսվել դանդաղը, նոյնպէս Կովիսեան Նատեղանտատովն այն ժամանակին արգէլ էր զրել յիշեալ Անգրակովիսեան 5200 ուսրու բիւթի վերայ, ի նկատի ունենալով քանի մի պահանջութիւններ, իսկ մնացած փողը կորուստ ոչինչ չէղաւ: Այս երեքի գումարը ընդ ամէնը 7055 ա. 37 կոպէկ համաձայնութեամբ ժամանորդներին, բացի նունէ Էֆէնդեանցից, անողջութեամբ հաշուեցաւ կորուստ և այնպէս աւարտվեցաւ հաշիւը նոյն հետ, որովհետեւ չկանցան նոքա սպասել այն հարցի լուծման համաձայն 26 յօդ., իսկ նունէ Էֆէնդեանցը, այնպէս որ Անգրակովիսեան 5200 ուսրու բիւթը պարտք է (որ նորա կործինով համաձայն 27 յօդ. կտակի պէտք է վճարվէր ամբողջութեամբ հասարակ գումարից, որով կը պահանջու կտակած յօղուտ ներսիսեան Ազգային Հողերը Կարողի մնացորդ գումարը), և ոչ թէ կորուստ էր, որ յանձն աւանդ իրոյ վերաբերեալ մտքը, բացեց դատաստանութեամբ, բայց ի վերջոյ վճարահատութեամբ թիֆլիզու դատաստանական պալատի ի 26-ն յունվարի 1870 ամի որոշվեցաւ և գումարս այս ընդունել կորուստ, ի նկատի ունենալով, որ սա հանգուցեղեմատենի մէջ համարված է ստանալը և ոչ թէ պարտք:

Գ. Ա կրոյիչեալ մնացած գումարը 61,606 ա. 86 կ., որ առ 1-ն յունվարի 1872 ամի եղել 62,521 ա. 26 1/2 կ. որի քանակութիւնը, ինչպէս և բոլոր ցոյց տուած հաշիւը, ով կամենայ, կարէ մանրամասնաբար ոտուզել մատեաններն մեջ կտակարարներու մօտ ուղղակի կամ այլոց ձեռքով, Յովսէփ Էֆէնդեանցը համաձայն 23 յօդ. կտակի, որ զրեալ է ի 4 օգոստոսի 1862 ամի և որ հաստատուած է թիֆլիզու քաղաքական և քրեական գործոց պալատումը ի 23 հոկտեմբերի 1862 ամի համար 324, կտակել է յօղուտ թիֆլիզու ներ-

սիսեան Ազգային Հողերը Կարողի քանի որ սա ներկայ դրութեան մէջ յարատեւ է, այսինքն, քանի որ հողերը կառավարութեան ներքոյ է և կառավարվում է ազգի կողմանէ ընտրուած աշխարհականաց զործակցութեամբ, նոյն կարգով, որ կտակ զրեւու ժամանակը ի 4 օգոստոսի 1862 ամի կը պահանջուէր, տարով կտակարարներին իրաւունք վեր առնել այն գումարը և որքան զնել ուրեւիցէ մի այլ ուսումնարանի վերայ նոյն նախադժով, եթէ ներսիսեան Կարողի այն սկզբունքը որեւիցէ պատճառով փոփոխուի:

Դ. Էֆէնդեանցի որդեգիրները ուսումն աւարտած են ներսիսեան ազգ. հող. Կարողում Յովհ. Չիլինեանց, Միսակ Արամեանց (տքա որդեգրվել էր զան վերջին ժամանակ), Կոստանդին Շահրուբադեանց, Պողոս Ալամեանց, Մանուէլ Անանեանց, Վախտանգ Հասան Զարպեանց և ստեպենդիանտ Յովհաննէս Լալայեանց, իսկ Սպիրիդոն Աղաբաբեանց և Անուշաւան Մեղումեանց արձակվեցան տկարութեան պատճառաւ: Վերոյիշեալ աշակերտները համաձայն 16 և 19 յօդ. կտակի առաքեցան արտասահման Գերմանիայի զանազան քաղաքները բարձրագոյն ուսումնարաններում համեմատ նորատակի, Չիլինեանցը ինչպէս որդեգիր և Յարութիւն Աբելեանցը և Բարսեղ Թամաշեանցը իբր առաւել յառաջադէմ և չքաւոր աշակերտներ, ի 17 շոկտ. 1864 ամի, իսկ որդեգիր Յովհաննէս Լալայեանցը յ2 օգոստոսի 1871 ամի: Այս աշակերտները Թամաշեանցը և Չիլինեանցը ուսումն աւարտելուց յետոյ վերադարձան թիֆլիզ, առաջինը ի 14 յունվարի 1870 ամի և երկրորդը ի 1-ն նոյեմբերի նոյն ամի և դասնին առայժմ ի պաշտօնի, Թամաշեանցը Յովհաննէս Մանեանցի մօտ երկրագործութեան և զիւղային անտեսական գործոց համար, իսկ Չիլինեանցը, որ ուսել է առանձին ևս զինդործութիւն, ծառայում է Մօզդոկի Հայոց ծխական ուսումնարանում տեսութեան և ուսուցչութեան պաշտօնով, որովհետեւ այս կողմերը չգտան այս միջոցում մի յարմար պաշտօն, բայց որ ինչ կ'պատկանի Աբելեանցին և Լալայեանցին, սրանցից առաջինը Յիւրիխի համալսարանումը, որ գտանի Նիւիլիպոլի կրկումը, քննութիւն բաներուց և յօղուած առաջադիւրց և հրատարակուած պաշտպանութեան յետոյ քիմիայի դիտութեան վերնագրով «ueber den Bichloroether», ղօթօրական գիտական աստիճան ընկալաւ և ունի վեռագրուած, այս 1872 ամի թիֆլիզ, իսկ երկրորդը ուսանում է նոյն Յիւրիխումը: Այժմ ներսիսեան Ազգային Հողերը Կարողումը ուսանում են Էֆէնդեանցի որդեգիրներ Սահակ Սահակեանց և Ստեպենդիանտ Բարսեղ Ներմազանեանց:

Նաղաբոյնի Սուլեանի Գրիգոր Յովհաննէսեան Իզմիրեանց: Կտակարարներ Տոհմական-Քաղաքացի Աւետիք Բաղդասարեան Սվեչնիկեանց: (Երբ որդեգրվեցան ուսումնարան քաղաքացի Գաբրիէլ Յովհաննէսեան Տէր-Մեքայէկեանցը Վրեճանեանց ի 17 յունվարի 1871 ամի ուսումնարանը ընթացիկ էր Կեչուր.)

Handwritten header text at the top of the page, possibly a title or date.

Date	Description	Amount	Balance	Remarks	Signature	Witness	Date	Page	Notes
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

Handwritten text on the bottom half of the page, possibly a continuation of the ledger or a separate document. The text is faint and difficult to read due to the age and bleed-through from the reverse side.

14648-14653

2013

14648-14653

2013

